

„De kerk is de laatste hoop van de Papoea’s”

15-02-2008 18:14 | Wietse Tolsma

Het is een achterhaald idee dat Papoea een land van melk en honing is. Honderdduizenden Indonesiërs op zoek naar werk verdringen de ongeschoolde Papoea’s.

De Papoea’s wonen in een land van melk en honing. Als een van de laatste natuervolken op aarde leven ze in harmonie met de natuur in hechte en gesloten stam- en clanverbanden. Maar die romantische voorstelling heeft bijstelling. Honderdduizenden Indonesiërs verhuizen naar het grondstoffenrijke eiland op zoek naar werk. Ze verdringen de ongeschoolde Papoea’s. Het leger en de veiligheidsdiensten reageren paranoïde op reacties uit de Papoeagemeenschap, die aandacht vraagt voor de onderontwikkeling, armoede, discriminatie en vrijheidsberoving.

Godsdienstonderwijzer Dolf Mengi uit het afgelegen bergdorp Anggruk is verontwaardigd. „Indonesië heeft aan Papoea speciale autonomie gegeven. Maar al het geld voor de autonomie wordt nu opgeslokt door de bureaucratische hoge heren. Ook de bedrijven profiteren ervan mee, de rijke mensen, de militairen in Papoea. Tot op de dag van vandaag is het autonomiegeld niet bij de gewone mensen terechtgekomen en al helemaal niet in het binnenland.”

Dolf Mengi doelt op de Wet op de speciale autonomie voor Papoea, die in oktober 2001 van kracht werd. De centrale regering in Jakarta zou meer verantwoordelijkheden overdragen aan de Papoea's. De enorme winsten uit de grondstoffenwinning -goud, koper, olie- zouden meer ten goede moeten komen aan de ontwikkeling van het gebied in plaats van weg te vloeien naar de onverzadigbare en corrupte elite van politiek en leger. Daarnaast mochten de Papoea's hun eigen vlag hijsen en hun volkslied zingen.

De wet blijkt een dode letter. Nog geen maand na de afkondiging van de autonomiewet werd de populaire Papoealeider Theys Eluay op mysterieuze wijze omgebracht door of op instigatie van het Indonesische leger. De leiders Filep Karma en Yusak Pakage werden op 1 december 2004 tijdens een vreedzame demonstratie opgepakt en veroordeeld tot respectievelijk vijftien en tien jaar gevangenisstraf wegens het hijsen van de Papoeavlag: een daad van rebellie tegen de staat.

Mensenrechtenorganisaties rapporteren de laatste jaren met regelmaat over een toenemend aantal martelingen, ontvoeringen en moorden door het leger, vooral in het binnenland van Papoea. Ondanks alle mooie beloften van de speciale autonomiewet startte het leger in 2004 een grootschalig offensief tegen de Papoeaverzetsbeweging in het Yamogebied in het centrale bergland. Twee jaar lang werd de bevolking de stuipen op het lijf gejaagd. Huizen en kerken werden in brand gestoken. Honderden dorpelingen, klem tussen de opstandelingen en het leger, vluchtten in doodsangst de bergen in.

Velen van hen zijn gestorven van uitputting en honger. Anderen houden zich nog steeds verborgen en zijn getraumatiseerd. Buitenlandse hulporganisaties en vertegenwoordigers van mensenrechtenorganisaties worden niet toegelaten in de Yamovallei. Ze worden beschouwd als verlengstuk van de opstandelingen. Een maand geleden heeft het leger, volgens mensenrechtenorganisaties, zijn tactiek van de verschroeide aarde in het gebied hervat.

Kerken

„De Papoea's van het binnenland zijn eigenlijk vogelvrij”, zegt Agustha Papare, een vertegenwoordiger van een Papoea-ngo (niet-gouvernementele organisatie). „In het binnenland bevinden zich overal kazernes, met honderden soldaten, die vaak niets omhanden hebben. Die misdragen zich vaak, intimideren, slaan erop los en verkrachten de vrouwen. Ik zal u een voorbeeld geven van hoe het mis kan gaan. Een Papoea die met een kapmes langs de weg liep, maakte een groep soldaten achterdochtig. Ze dachten dat de man voor de ondergrondse verzetsbeweging werkte. Het mes was geen wapen, maar een noodzakelijk gereedschap om grassen te snijden voor zijn hut. De man kon zich niet in het Indonesisch verstaanbaar maken en werd in elkaar geslagen. Het wekt de woede van de bevolking, maar dit soort misstanden bereiken de buitenwereld meestal niet.”

Dominee Benny Giay heeft er geen probleem mee met naam en toenaam in de krant genoemd te worden. Giay is een vooraanstaand predikant binnen de Kingmi Kerk van Papoea en profileert zich steeds meer als een onverschrokken en charismatisch leider van de autochtone Papoeabevolking. Zijn Kingmi Kerk is ontstaan uit de zendingsactiviteiten van Amerikaanse protestantse kerken. In het binnenland van Papoea is het de grootste protestantse kerk. De meeste gemeenten bevinden zich in Papoea, een klein aantal bevindt zich elders in Indonesië. In de jaren negentig van de vorige eeuw kreeg deze kerk de naam GKII (Geraja Kemah Injil Indonesia), maar in Papoea bleef de naam Kingmi Kerk gangbaar. De GKII heeft in leer en leven veel gemeenschappelijk met de GKI (Indonesische Christelijke Kerk), de kerk die is

voortgekomen uit de zendingsactiviteiten van protestantse kerken in Nederland in de koloniale periode.

Verdeeldheid

Ds. Giay houdt zich al vele jaren bezig met de vraag hoe het Evangelie het hart van de Papoea's kan bereiken. Hij promoveerde in 1995 op dit onderwerp aan de Vrije Universiteit in Amsterdam. „Wij als Papoea's moeten eerst onze eigen identiteit leren kennen en aanvaarden. We moeten onszelf leren zijn. Onze wortels liggen in onze geschiedenis, waarden, tradities en onafhankelijkheid. Het Evangelie is van buitenaf gekomen, gebracht door mensen die niet vertrouwd zijn met onze adat, leefwereld en verleden. Er is te weinig ruimte geboden om onszelf te zijn en een eigen invulling te geven aan onze christelijke roeping. Dat kost tijd. Onze Papoea-identiteit is onlosmakelijk verbonden met ons zelfbeeld. We moeten de beweging van een Vrij Papoea zien als een beweging van God.”

Ds. Giay schroomt niet om de positie van zijn kerken te vergelijken met de kerken in de Nederlanden tijdens de Spaanse overheersing of die van de zwarte kerken onder de apartheidsregering in Zuid-Afrika. De visie van de bevlogen Giay en zijn medestanders leidde in 2006 tot een dramatische scheuring binnen de kerk. Giay botste al langere tijd met de leiding van de GKII vanwege haar weigering de kerken in Papoea serieus te nemen. De GKII moest vooral een Indonesische kerk zijn. De kerkleiding van de GKII in Jakarta verzette zich fel tegen het besluit van Giay en zijn medestanders om een eigen Papoeasynode in het leven te roepen.

Er volgde een bittere strijd tussen beide partijen over het eigendomsrecht van het hoofdkantoor van de kerk in Jayapura (de hoofdstad van Papoea) gebouw, waarbij de rechter uiteindelijk ds. Giay in het gelijk stelde. Op 25 juli vorig jaar gooide een groep leden van de GKII stenen naar het gebouw en de medewerkers die het kantoor wilden beschermen. Er vielen acht gewonden. De politie, die in groten getale aanwezig was, deed volgens getuigenverklaringen niets om de rechtmatige eigenaars te beschermen en de daders te arresteren.

Voor ds. Giay het zoveelste bewijs van de willekeur en de rechteloosheid die er ten aanzien van de Papoea's heerst. Hij is er van overtuigd dat de synode van de GKII is geïnfiltrerd door nietsontziende mensen die zijn ingehuurd om verdeeldheid in de kerken van Papoea te zaaien en hen naar de pijpen van de regering in Jakarta te laten dansen. Ze schromen daarbij niet om mensen uit de weg te (laten) ruimen. Ook Giay zelf wordt regelmatig bedreigd. In juli en augustus 2007 ontvingen Giay en anderen sms-boodschappen dat leden van de GKII van plan waren hem te vermoorden of te ontvoeren. Amnesty International kondigde daarop een handtekeningenactie aan voor Giay en twee collega-predikanten om aandacht voor hun lot te vragen.

Laatste

bastion

De effecten van deze psychologische oorlogsvoering worden versterkt door de niet te stoppen geruchtenstroom over de activiteiten van leger, politie en veiligheidsdiensten, die zich razendsnel via sms-berichten door de Papoeagemeenschappen verspreidt. In juli en augustus 2007 stierven er in en rond Sentani en Jayapura tientallen Papoea's op mysterieuze wijze. Volgens de officiële lezing van de politie is alcoholvergiftiging de oorzaak van het drama, maar niemand die dat serieus neemt. Er heerst verwarring, onzekerheid, wantrouwen. Dat vormt een voedingsbodem voor allerlei samenzweringstheorieën die op hun beurt de onrust en achterdocht weer versterken. Giay, docent aan een theologisch seminarie, maakt deel uit van

een interkerkelijke onderzoekscommissie die voortdurend dit soort incidenten onderzoekt en de waarheid aan het licht probeert te brengen. Maar de politie werkt vaak niet mee en onderzoeken lopen meestal vast.

„Papoea wordt geconfronteerd met problemen die een bijna demonisch karakter krijgen”, zegt Giay. „De armoede is tenhemelschreiend. De werkloosheid, het aidsvraagstuk, de rechteloosheid, het geweld en de frustraties vliegen ons naar de keel. Het christelijk geloof is voor de mensen in Papoea het laatste bastion. Men verwacht van de kerk een profetisch spreken. Als de kerk dat nalaat is zij die naam niet meer waard. Laten er weer Jeremia’s, Jesaja’s en Micha’s komen. Echt, de kerk is de laatste hoop van de Papoea’s. De enige veilige plek waar we nog hardop durven praten en ons hart laten spreken.”

Ds. Giay raakt geëmotioneerd als hij wordt gevraagd naar de rol en verantwoordelijkheid van de kerken in Nederland die nog banden hebben met Papoea. „Ze opereren te veel vanuit hun eigen enge perspectief en zijn misschien bang voor hun positie in Papoea.” Hij ervaart weinig solidariteit. „Laten ze zich maar gezamenlijk uitspreken voor de rechten van de Papoea’s, kom er toch voor uit. Wie doet het anders? En als je het land wordt uitgezet, oké, geef ons dan maar het geld om mensenrechtenschendingen te onderzoeken, de beste advocaten in te huren, rechtszaken te beginnen en de vijand te ontmaskeren. Het werk groeit ons boven het hoofd.”

Sommige namen in dit artikel zijn op verzoek van de betrokkenen om veiligheidsredenen veranderd.